

OBSAH

Předmluva	9
1. Úvod	11
1.1 Tři „důkazy“ existence šikany na našich školách + jeden ze zahraničí	14
1.2 Šikana jako staronový jev	15
2. Teoretické uchopení fenoménu šikany	17
2.1 Šikana v armádě	17
2.2 Mobbing (bossing)	19
2.3. Vymezení školní šikany	24
2.4 Vývoj šikanování	28
2.5 Důsledky šikanování	33
2.6 Charakteristiky účastníků šikany	41
2.7 Příčiny šikanování ve škole	50
2.8 Doporučený postup vyšetřování případů šikany	60
3. Jak předcházet šikaně a řešit ji ve školách	66
3.1 Represe jako zvláštní případ prevence	66
3.2 Co brání efektivnímu řešení šikany	67
3.3 Druhy prevence a předpoklady úspěšného řešení šikany	77
3.4 Desatero opatření k prevenci a řešení šikanování ve školách	82
3.4.1 Utopická opatření	83
3.4.2 Zajímavá výuka a atraktivní školní program	84
3.4.3 Prostředky vedoucí k odhalení a diagnostikování šikany	87
3.4.4 Dozor a jemu blízké prostředky	99
3.4.5 Práce s oběťmi šikanování aneb vybavení obětí a potencionálních obětí způsoby jak předcházet a čelit šikaně	102
3.4.6 Práce s agresory	114
3.4.7 Práce se všemi žáky	124
3.4.8 Participace žáků na prevenci a řešení šikany	145
3.4.9 Spolupráce školy a rodičů	160
3.4.10 Spolupráce školy s institucemi, které se věnují problematice šikany	168

4. Závěr	183
5. Literatura	186
6. Poznámky	189
7. Přílohy	191

... výsledek tohoto mého předsvezení je tato knížka. Čím více jsem pročítal odbornou literaturu, čím více jsem si třídil nashromážděné zkušenosti z doby mého učitelování na základní škole, z desítek hospitací a několika výzkumů na dnešních základních školách, tím více mi bylo jasné, že se mi nepodaří dosáhnout plánovanému záměru.

Přestože publikace obsahuje především řadu metod, prostředků, přístupů, resp. nápadů, tak čelit šikanování ve školách, chtěl bych již v předmluvě zdůraznit věc, o které sice bude jistě v knize řeč, ale která může čtenářům připadat jako banalita, samozřejmost, zkrůtka jako zbytečná, resp. přebytečná informace. Jde o to, že chceme-li úspěšně řešit šikanu, musíme ji nejprve odhalit, poznat její formy, znát její akce, odhalovat její příčiny. Už to první, totiž odhalit šikanování mezi žáky, není vůbec jednoduché. Mnoho studentů učitelství ale i některých učitelů v praxi má dojem, že se stačí dívat se kolem sebe a šikanu odhalíme přehledně.

V této souvislosti se mi vybavuje vzpomínka na začátky mé učitelské praxe. Když jsem nastoupil na ZŠ v Nebušicích (Praha 6), začal jsem učit ve 1. třídě. S dětmi jsem si rozuměl, ve třídě byla legrace, ředitel a inspektor mě po úvodní hospitaci pochválili, nikdo si nestěžoval, vše vypadalo idylicky. Zhruba za půl roku mě ale navštívila jedna maminka, která mi řekla, že její kluk (který k nám přešel z vedlejší třídy) je šikanován většinou dětmi ze třídy. Byl jsem jejím sdělením velice překvapen. Vůbec ničeho jsem si totiž nevšiml. Jako učitel praviho stupně jsem trávil s dětmi přestávky ve třídě, věnoval jsem se jim i po vyučování (sport, doučování). Dotyčný chlapec si nikdy na nic nestěžoval, při vyučování i v přestávkách se choval normálně, měl veselou povahu. A přesto...

Trochu se mi slevilo, když jsem se dozvěděl, že k šikanování dochází až po odchodu ze školy, nikoli v budově školy. Přesto je jasné, že některé náznaky šikany ve škole (byť „pouze“ slovní) jsem nezaregistroval. Ještě, že jsem se jenkrát nezačal s maminkou toho chlapce hádat. Když jsem se celou věcí začal zabývat, zjistil jsem, že měla pravdu. I když se vše podařilo vyřešit (mám to potvrzeno jak od dotyčného šikanovaného žáka, z kterého se nyní již dospělý kluk, tak od bývalé třídy, kde jsem kdysi začínal a se kterou se dodnes scházím), zůstává pro mě tato zkušenost důkazem, jak skrytá, nenápadná a rafinovaná šikana může být, a to i mezi malými dětmi.

Knihka je adresována studentům oboru učitelství na pedagogických a jiných fakultách připravujících budoucí učitele a vychovatele, studentům středních pedagogických a vyš-